

О. Г. Астаф'єв, д-р філол. наук, проф.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

КОНЦЕПЦІЯ АБСОЛЮТУ У ТВОРАХ ЮРІЯ ЛИПИ

У статті на принципі маловідомої рецензії Юрія Липи на книгу польського теолога Мар'яна Токаржевського "Сторож світанку" обґрунтовано концепцію абсолюту у творах українського письменника. На його переконання, Бог не присутній у світі, як стверджує Токаржевський, Бог перебуває у заданості і свободі світу, його можна знайти в істині, добрі, красі і людській любові. Бог може діяти в духові і лише через дух. Прагнення до абсолюту найчастіше пов'язане з людською драмою і трагедією. Так трапилося насправді: органи НКВС за антирадянські погляди знищили і Липу, і Токаржевського.

Ключові слова: Бог, нація, література, християнська любов, міф, трагічні оптимісти, злочин.

Відомий український філософ, історіософ, політолог, письменник, перекладач і лікар Юрій Липа (1900–1944) насамперед був героїчною особистістю. Він вважав, що цей світ лежить у злі, але його можна перемогти. І перемога над злом і носіями зла не буде карою, жменькою жертвовної плоті у вічному пекельному вогні, а буде перетворенням, преображенням, просвітленням, розсіянням примарного світу як страшного кошмару. Тому увесь його творчий доробок вражає своєю актуальністю в контексті сучасної геополітичної ситуації в Європі, державотворчих процесів і національного відродження в Україні й потребує глибокого осмислення. Він ніби ілюструє тезу, що людина повинна звільнитися від страху. Цей світ вселяє страх перед необхідністю і разом з тим покірність перед нею. А це боротьба духу, боротьба особистості – з недосконалим світом, боротьба Бога в людині з "світом", який втратив свободу.

Народився Юрій Липа 5 травня 1900 року в Одесі, в районі, який тоді називали "Ближні Млини". Його батько Іван Липа (1865–1923) був відомим українським письменником і громадсько-культурним діячем, організатором і автором програми "Братства тарасівців" – першої організації, що проголосила сво-

єю метою боротьбу за самостійність України. Він також був борцем за прогрес у світі, і не сакралізував жодних історичних утілень. Він не міг і не бажав пристосовувати свій дух до кон'юнктури цього світу, отже тема трагічного конфлікту особистості і "світової гармонії", що складає основу життєпису Юрія Липи, по суті, починається ще з батька. Які б посади не займав Іван Львович – комісар Михайлівського району Одеси, згодом – комісар Одеси від Української Центральної Ради, член Керівничого комітету міста (1917), лікар-інспектор, один із керівників Української партії соціалістів-самостійників, міністр віросповідань Директорії, міністр здоров'я уряду УНР у вигнанні та голова президії Ради республіки (1921), він був переконаний, що жодна з посад не здатна перетворити людську особистість на засіб свого функціонування, і не може так бути, щоб на якійсь посаді кожне живе покоління лише угноювало ґрунт для наступних. Детальніше про життєпис Івана Липи можна дізнатися з праць Івана Огієнка (Огієнко Іван. Світлій пам'яті Івана Липи. 1919–1923 // Кур'єр Кривбасу. – 1998. – № 4, серпень); Марти Липи-Гуменецької (Липа-Гуменецька Марта. Про мого батька і діда // Березіль. – 1991. – № 1); Олеся Янчука (Янчук Олесь. Три музи Івана Липи // Українське слово. – 1998. – 2 липня). Важливу роль у формуванні світогляду Юрія Липи, становленні його поглядів і переконань відіграли ціннісні орієнтації батька, родинна атмосфера, найближчі друзі та гості: Михайло Коцюбинський, Осип Маковей, Гнат Хоткевич, Борис Грінченко, Володимир Самійленко, Олександр Олесь (Кандиба), Григорій Чупринка, Іван Луценко, Сергій Шелухин, Володимир Чехівський та інші. Початкову освіту майбутній письменник і публіцист здобув в Одеській гімназії № 4; потім він вступив до Новоросійського університету [1, 152].

В Одесі Юрій Липа почав писати і друкуватися, став редактором щоденної газети "Вісник Одеси", публікував свої вірші і брошури. У заснованому батьком видавництві "Народний стяг" вийшли перші його праці "Носить свої відзнаки. Історія українського герба", "Королівство Київське за проектом Бісмарка", "Гетьман Мазепа: життєпис" (усі три – 1917). Вже з цих праць прозирає переконання, що об'єктивного гармонійного світу, ко-

смосу, про який писали греки, не існує, він частковий. "Світова гармонія" не може бути застосована до цього світу, так як само як Україна не може бути приєднана до геополітичного проекту Бісмарка, це – хибна ідея, що прикриває зло і неправду. Цей світ повний ненависті і ворожнечі, отже людська історія є непривабливою картиною нещадної війни між людьми і політичними кланами. Мир між народами – коротка мить, перепочинок, і рах готана, тобто триває недовго. Тому "непотрібно і шкідливо приєднувати Україну до німців", вона має бути самостійною, як і Польща, й "виконувати роль буфера проти зазіхань Росії на Німеччину та Європу загалом" [1, 152–153].

Перед загрозою більшовицького перевороту в Одесі громадсько-інтелектуальне життя Юрія Липи закрутилося, завертілося, швидко помчало вперед, події і враження в ньому мінялися, як у калейдоскопі. Юнак вступає до Гайдамацької дивізії і в складі її Першого пластунського куреня бере участь у вуличних боях з більшовиками (1917–1918), організовує студентську сотню, котра допомагає військам Директорії здобути Одесу. Після вступу до міста українських та союзних німецько-австрійських частин стає заступником командира одеської "Січі". І, в той же час, не полишає літературної праці: редагує "Вісник Одеси", співпрацює з іншими виданнями: "Нове життя" і "Вільне життя" (обидва – Одеса), "Нова рада" (Київ), друкує на їхніх сторінках вірші й оповідання, видає брошуру "Табори полонених українців" (1918). Його твори цього періоду віддзеркалюють образ світової гармонії як умоосязної дійсності, що випереджує її перетворення. Бо кожен вияв краси в цьому світі, краси людини, природи, творів мистецтва є лише частковим перетворення світу, творчим проривом до ідеалу. Світову гармонію, світовий порядок можливо мислити лише есхатологічно, як зішестя на землю Царства Божого.

Та "мачуха-доля" змушує Юрія (разом з батьком) покинути Одесу, місто молодечих звершень і сподівань, і, як Агасфер, поневіритися багатьма дорогами Європи. У його одиссеї тимчасовим місцем осідку стануть і Київ, і Кам'янець Подільський, де він в 1919–1920 рр. вивчатиме право в Українському державному університеті [2, 374]. У Тарнові, куди восени 1920 р. переїжджає уряд, Юрій Липа прожив два роки, інколи навідуючись до

Львова та Варшави. Тут він бере участь у "Союзі Української Молоді", разом з однодумцями Михайлом Обідним, Петром Тенянком, Євгеном Іваненком, Миколою Ковальським, Наталією Лівницькою і Борисом Лисянським утворює літературно-мистецьке товариство "Сонцесвіт" та його однойменний альманах. Симон Наріжний пише: заходами Товариства організовано було в роках 1921–1922 кілька літературних імпрез, зокрема ювілейна академія на честь Данте Аліг'єрі, вечір, присвячений творчості Миколи Вороного, академія з нагоди 25-річчя літературної діяльності Володимира Самійленка та ін. [5, 57].

У 1922 році, Юрій Липа вступає на медичний факультет Познанського університету. Його навчання тут, це по суті, компроміс між двома світами, Україною і Польщею, але не трансцендентний розрив між ними, а "курсання" між містами Познань і Львів, творче гартування. У Львові він зближується з творчою групою "Митуса" (Роман Купчинський, Олесь Бабій, Василь Бобринський, Юрко Шкрумелюк) і друкує свої вірші, статті, есеї, рецензії в часописах "Митуса", "Будяк", "Чорноморе", "Студентський вісник", "Держава і нація", календарях "Дніпро", "Рідний край" та ін.

Він сумнівається у священності категорія влади, держави. Йому здається, що радіо і преса, щоб примусити людські маси до покірності, дисципліни і порядку, силоміць вселяють у громадян вірування в священність свого управління, підпорядкування індивіда загальному. Для управління людьми і народами ширилася брехня, фікції. І державці дуже боялися викриття цієї брехні, побоювалися, що розкриття істини призведе до розпаду спільнот.

Найгостріше проти міфів про священність влади і вождя, проти фікцій, створених в колективному соціальному процесі, виступав часопис "Літературно-науковий вісник", головним редактором якого з 1922 року був Дмитро Донцов. Він іронічно стверджував, що народи не можуть існувати без міфів, без них не може існувати влада, не може управляти людськими суспільствами. Міфи з'єднують, підкорюють, надихають, через них охороняються суспільства і через них постають революції.

"Чи могли б існувати суспільства, народи за рахунок чистої істини, без домішки брехні, без соціально корисних фікцій, без

міфів, що скріплюють, надихають і охороняють?" – услід за Дмитром Донцовим запитує себе Юрій Липа. Він також виступає проти сакралізації відносного, проти відносних феноменів, які мають священну санкцію і священне джерело. І тут у нього чимало однодумців, зокрема Євген Маланюк, Леонід Мосендз, Юрій Дараган, Юрій Клен (з 1931-го), Олена Теліга, Олег Ольжич, Олекса Стефанович, Наталя Лівницька-Холодна та ін. Це так зване покоління "трагічних оптимістів", вихованих на ідеях Дмитра Донцова, усі вони – співробітники його часопису. На їх переконання, люди і народи мають бути перевиховані і вільні від будь-якої уярмлюваної священної санкції. Влада – явище відносне і аж ніяк не священне, в ній нема нічого нуменального, вона має лише минуле функціональне значення в житті суспільства. У політиці також нема нічого священного, тут чимало злочинного. Процес звільнення людини має початися із десакралізації влади, на цьому наполягав "Літературно-науковий вісник".

Подружжя Донцових Юрій Липа знав ще з початку 1922-го, коли Донцови переїхали до Львова й по селилися у помешканці родичів Марії Бачинської (Донцової), по вул. Куркової (сьогодні – Лисенка), буд. 11. Галина Сварник пише: "Їхній дім скоро став своєрідним літературним салоном для молодих літературно-мистецьких сил і, водночас, своєрідним перепочинковим пунктом, де зупинялися, переїжджаючи через Львів, чимало приятелів і знайомих. У їх числі був і Юрій Липа, який нерідко зупинявся у них, буваючи у Львові, або у їхньої родини на Волині" [6, 213].

Цікаво, що серед гостей, які часто гостювали у Донцових, були внук відомого російського медика й педагога Миколи Пирогова (1810–1881), відомий громадсько-політичний діяч, у 1922–1923 році – посол до Польського сейму Микола Пирогов; колишній член Центральної Ради, у 1922–1927 роках посол до Польського сейму Самійло Підгірський, їх єднали з Донцовими і дружні, і родинні стосунки. Між Юрієм Липою і редактором "Літературно-наукового вісника" склалися дуже непрості, особливо під кінець 20-х років, стосунки, про що свідчать матеріали із архіву Дмитра Донцова у Варшавській національній бібліотеці й уже згадана стаття Галини Сварник [6, 213].

А поки-що, на початку свого познанського періоду, молодий письменник і публіцист друкує у "Літературно-науковому віснику" поезії "Байрон", "Баляда", "Важке і соромливе слово...", "Василиск", "Вербунок", "Кам'янець", "Лоїв", "Львів", "На тихий день...", "Парада вночі", "Пісня темному...", "Поєдинок", "Полтава", "Скажіть майстерням, естокадам...", "Слово в пустині", "Тарасівці", "Цар-дівича", "Чернь", "Ялта"; уривок з роману "Московія"; переклади з німецької (Отто Юлій Бірнбавм, Фрідріх Гельдерлін, Райнер Марія Рільке), французької (Жозе Марія Ередіа, П'єр Люїс, Гі де Мопассан, Альфред Мюссе, Жорж Роденбах), статті, есеї, рецензії.

Насамперед слід з'ясувати засади світогляду Юрія Липи, зокрема погляд на Бога і націю, основи української політики, систему етики і призначення художньої літератури. Він вважає, що проголошення чистої істини, руйнація умовної соціальної брехні означає не заперечення відносного, а зняття з нього ореолу священності. Тому, що має винятковий феноменальний характер, не варто надавати нуменального значення. Найперше слід звільнитися від уярмлюваного соціоморфізму. Бо люди мають жити реальністю Бога, а не соціоморфним міфом про Бога, потрібним для зміцнення влади в цьому світі. Є соціально корисна брехня про Бога, і протистояти їй може лише очищена духовна релігія і нація, яка живе одкровенням Святого Духа.

Творцем української нації Юрій Липа вважає абсолют, Бога: "Помолімося єдиному Богу, королеві всього світу" (цикл "Суворість"); "О чоловіче лицарської нації, не знаєш, що єсть для тебе опорою, oprіч неба, тільки земля альбо отчизна найсолодшая" ("Козаки в Московії") [3, 28]. Отже, його світогляд можна окреслити висловом – "Бог і Україна", "Бог і нація", бо ж нація, вважає він, виступає Божим твором. "Як можна інакше дивитися на світ, як не з нутра нації?" ("Українська раса"); "Ми – нація, сузір'я мільонів, / ми – серце воль, / ми буйна кузня сили" ("Бог і непримиренність"). Він говорить не лише про націю українську, а й польську. Він іронізує з "мирних стад" на вірець Товариства "з'єднаних слов'ян" чи "з'єднаних європейан" і критикує доктрину польського історіософа Романа Дмовського, "платонічного донжуана теорій і великого адоратора "європейської нації" [3, 7–9].

Генеральними ідеями української та польської націй є: ідеї єдності нації, її месіанізму, християнська любов, воля до сильної влади, культ вітчизни, предків і слави, почуття патріотизму, домінанта духа над матеріалізмом, підготовка національної еліти та ін. Виразником національних інтересів в українській літературі є Тарас Шевченко, в польській – Адам Міцкевич:

"Коли хто потрудиться придивитись до передсмертних рядків Шевченка, очищених вогнем страждання від романтизму, побачить, як поет просто кричав віршем до Українців, щоб збудити їх із сну ситості. Збудити, бо найбільш боявся він, щоб його расу, приспану лукавими, не обікрали з її творчих сил. Так шарпає й кричить хтось до сонного, як зближається пожежа.

Міцкевич перед самою смертю зрозумів усе. Ціле життя вважає він даремно страченим у романтизмі. Він шарпається, щоб хоч щось робити, хоч абиякий легіон заснувати, хоч якось будити своїх розтовстілих Йовальських і не дарма існує легенда, що ця його химерна шляхта, ці Йовальські, отруїли, щоб він не периривав їм спокою" [3, 10].

Серед багатьох відгуків Юрія Липи на нові видання варто відзначити рецензію на книгу теолога Мар'яна Токаржевського "Straż przednia" ("Сторож світанку", 1926, т. 1). Мар'ян Токаржевський (1873–1941?) закінчив середню школу в Кам'янці-Подільському і духовну семінарію у Житомирі. Був богословом і вікарієм у м. Бар на Вінничині. У 1912 році, під час кампанії боротьби царського уряду з католицизмом, його заарештували і етапом відправили до Ярославля, а потім до Ташкента. У 1917 році, після п'ятирічного заслання, знову повернувся до Бару. З 1920 року він – у Варшаві, капелан гарнізону, сповідник Юзефа Пілсудського, а згодом польського президента Станіслава Войцеховського. З 1935-го – викладав гомілетіку і теологію у Луцькій духовній семінарії.

Рукопис статті Юрія Липи зберігається у Варшавській національній бібліотеці. Автор ставить книгу Мар'яна Токаржевського в один ряд з іншими виданнями, що були написані в 1917–1920 роках, зокрема спогадами Евеліни Дорожинської "Na ostatnim miejscu" ("На останній позиції", 1920), Марії Дунін-Козицької "Burza od Wschodu" ("Буря зі Сходу", 1929), Софії

Коссак-Шуцької "Pożoga" "Пожежа", 1922) та ін. З одного боку, письменник співчуває авторові, що пише про гірке життя, про те, що добре знає, пережив воєнне лихоліття, відсидів у московській тюрмі і т.д.

З іншого, у Юрія Липа зовсім інші погляди на теодицею, ніж у Мар'яна Токаржевського. Юрій Липа ніби продовжує традицію романтиків, які вважали, що Бог не завжди і не всюди "присутній" у цьому світі. Якби це було так, то не було б Коліївщини і інших соціальних вибухів. Тарас Шевченко намагався передати героїку народного повстання і водночас представити його, та й загалом національні, релігійні і соціальні конфлікти між польською шляхтою та українським народом як загальнолюдську трагедію, виявити їх винуватців, осудити братовбивчу війну.

У розумінні Юліуша Словацького і гайдамацька різня, і жорстока розправа шляхти з коліями – це зло, але зло, "конструктивне" в історичному поступі, задля Божого плану вдосконалення людства. Зрештою, Красінський також прийшов до переконання, що цей світ для людини дуже недосконалий, небожественний, і в ньому народові призначено пройти Христовою дорогою страждання і розпачу. Тому проєкція теологічних учень про вічне життя веде до апології пекла як торжества справедливості, як блага. Хоча у творах св. Григорія Великого і св. Томи Аквінського праведники справді радіють із вічних мук грішників у пеклі, ніби це торжество Божої правди. Так само на землі не можна радіти стратам, тортурам, каторзі, або фактам боротьби одного народу з іншим.

Юрій Липа пише: "Якою дорогою йшов ксьондз Токарський? Передусім боротьба з мішаними шлюбами, закладання польських шкіл і костелів... Коли бачить, що мішані шлюби множаться, то викупує за гроші кілька дівчат од примусового подружжя..." [7, 546]. Звісно, проблема зла і страждання має велике значення для життя суспільства, бо на цьому ґрунті існують різні крайнощі. "Довкола нього (Токаржевського. – Авт.) – ксьондзи, от такі, як "парох з Коруя, що велів 12 годин сидіти у сповідальниці і за жодні прислуги ніколи грошей не брав", от другий, що "вмів по кілька тижнів у вогкому костелі, незважаючи на шлункового рака, катехизувати по 300 дітей доти, доки кров

йому хлинула з горла" [7, 546]. Це, на думку Юрія Липи, не що інше, як релігійна обрядовість. Бо утвердити саму можливість віри в Бога, моральну можливість прийняття Бога можна, тільки визнавши, що Бог відкриває себе в цьому світі, відкриває через пророків, через Сина, через віяння Духа, через духовне піднесення людини і визнання її прав і свобод. Але, на жаль цього немає: "Коли в костелі в Барі в 1920 р. став католик, офіцер УНР, ксьондза Токаржевського мало епілепсія не забила. Він перервав казання і наказав йому вийти з костела. Дійсно, Скшетуські і Подбіненти жили в цьому ксьондзі, спізнившись на пару століть" [7, 546–547]. "Приходить відродження української мілітарної сили і роки революції. Її не хоче бачити ксьондз. Він нехить говорить про "дітей батька Петлюри", про "більшовиків у білих, але брудних рукавичках, вихованців духа Петрушевича" [7, 547–548].

На думку Юрія Липи, Бог не є "світ", як переконали Мар'ян Токаржевський, одкровення Бога у світі є одкровення есхатологічне. Бог перебуває не в "світі", не в його даності і необхідності, а в його заданості і свободі. Бог присутній і діє лише в свободі, Він не присутній і не діє в необхідності. Бога можна знайти в Істині, Добрі, Красі, Любові, а не в світопорядку. Бог справді виявляється в світі, а не в силі, що в ньому панує. Бог є Дух, і Він може діяти лише в духові і через дух. До Бога абсолютно незастосовні наші поняття про силу, про владу, про причинність. На жаль, Токаржевський цього не розуміє. Юрій Липа пише: "Стихія, котрої не розумів ксьондз Токаржевський, викинула ксьондза аж на вулиці Варшави. .. Його втіха – се мала семінарія в Бучачі, де кількатор славних хлопців учаться з Поділля на будучих місіонерів" [7, 549].

Юрій Липа переконали: спогади Мар'яна Токаржевського з його "кавалерійським способом думання", як і деякі щоденники й спогадів поляків, які пережили революцію і Першу світову війну на Україні, множать стереотип, що вже існує в польському суспільстві: мовляв, український народ нездатен створити власну державу. Водночас його єдиний шанс не піддатися власній жорстокій і кривавій природі – залишитися з Польщею.

Творчість, підкреслює Юрій Липа, у своєму першоджерелі пов'язана з невдоволенням цим світом, вона пророкує кінець

занепаłego світу і початок нового світу. Тому творчість есхатологічна. Кожен творчий акт, моральний, соціальний, художній, пізнавальний наближає кінець старого світу і свідчить про злет в іншій план існування. Митець має продукувати для людей свої образи іншого, свій екстаз, свій вогонь, свій трансцензус, своє прилучення до іншого життя. Він змушений це робити за законами цього світу. Творча свобода людини зміцнюється і загартовується в горнилі занепаłego дійсності. Тому творець рідко буває задоволений своїм творінням. Вічна незадоволеність є однією з ознак геніальності. Внутрішній вогонь геніальної натури не зовсім передається в її творах. Геній несе в собі рух Духу, він прозирає століття прийдешні, викриваючи брехню свого часу. У цьому геніальність зближується з профетизмом.

Страждання українського народу, як і єврейського, польського, німецького, російського сприяє народженню месіанської свідомості. Вже у Біблії була поставлена основна тема теодицеї, яка мучить і нас: як примирити могутність і благість Ягве з нещастями єврейського народу і несправедливостями земного життя. Месіанізм і був відповіддю на тему теодицеї. Ізраїль страждає за гріхи світу. Месіанізм потойбічний пов'язаний з апокаліптикою, яка відрізняється від пророчих книг. Виникає небесний світ. Месія – небесна істота. Новий Єрусалим сходить з неба з Месією. Майбутнє починає уявлятися надприродним. Месіанські сподівання апокаліптики зв'язуються не тільки з торжеством народу а й з власним порятунком. Безсумнівні перські впливи на єврейську апокаліптику. Відбувається також зближення світу іудаїстичного та світу еллінського. Месіанізм зробився національним і надавав універсального характеру національним домаганням.

Звісно, найпослідовніше ідею державницької літератури і месіанської свідомості Юрій Липа втілював у своїх творах: збірка поезій "Суворість" (Прага, 1931), три томи новел ("Нотатник-1", "Нотатник-2", "Нотатник-3", усі – Львів, 1936–1937); роман "Московія" (у місячнику "Шляхом незалежності", Варшава, 1931), доопрацьований варіант – "Козаки у Московії" (Варшава, 1934; Краків, 1942); драми "Ярмарок", "Троянда з Єрихону" ("Студентський вісник", Прага, 1931), "Король Сан-Домінго"

(Варшава, 1934), поема "Пригоди Бойка" (написана у Варшаві 1943, неопублікована), розпорошені в періодиці вірші, оповідання, статті, есеї, рецензії, переклади, спогади, замітки. "Вільна творчість, що ж то є – як не радість переборення невилічливого перешкод? В боротьбі за свою синтезу письменник може бути тільки домінатором вічно чуйним, аж до остаточної перемоги. Чим більше перепон у цій боротьбі – тим радісніша перемога, тим яскравіше виявлення особистости" [3, 102].

У збірнику есеїв "Бій за українську літературу" (Варшава, 1935) Юрій Липа розмірковує про зв'язок письменників з абсолютом, трансценденцією. Твори письменників мають спиратися на концепцію абсолюту й організувати життя націй. Юрій Липа цитує слова австрійського посла в Москві, який згадує про Україну як землю, котрою переходять руйніки: "Ukraina vera est Campus Martius" ("Україна є правдивим полем битв, плацдармом"). Campus Martius!.. поле бойовищ, побойовище, поле, що не має окреслених кордонів, поле, де ворожі сили (духовні чи матеріальні) випробовують себе взаємно, в сутичках і герцях, як – батьківщина! Це хіба найжахливіше поняття для кожного шукача власної синтези. Без ієрархії, синтез, без самоусвідомлення своїх духовних кордонів – неможливий ані зріст і збагачення власних, ані користування з чужих багатств" [3, 47].

Привид Campus Martius часто виростає і серед найдавніших, вільних націй Європи. Тому, щоб цього не сталося, письменник має не романтизувати історію, як це робили Дюма й Сенкевич, а реконструювати добу, її дух, стиль і характер учасників подій. Відкрити Україну – нарівні з іншими європейським и націями. Україну, державу величі, героїзму і єдиної національної спільноти, де громадяни одержимі полум'яним почуттям, сліпою вартістю ідеї, повсякчас готові до самопожертви.

Передчуттям глобальних катастроф наснажені геополітичні твори Юрія Липи: "Українська доба" (1936), "Українська раса" (1936, 1941), "Призначення України" (1938), "Чорноморська доктрина" (1940), "Планування, труд і лад" (1940), "Розподіл Росії" (1941), "Емоційні первні в чорноморському світогляді" (1942), "Міт Півдня" (1943). У них він відстоює ідею абсолюту, "одності та самоцінності нації", захищає її географічні, демографічні, політичні, етично-християнські та етнокультурні цінності, праг-

не відновити історичну справедливість, бо після Полтавської битви Москва перетворила Київ у провінційне місто, а Україну із світової потуги – в провінцію.

У цих творах Юрій Липа продовжує розглядати взаємодію абсолютного (Бога) і світу, спираючись на християнську концепцію творення і свободи. Шлях до майбутнього він вбачає у розквіті української держави і нації, коли українська людина відчує себе абсолютною і вільною особистістю і в ній зможуть збігтися протилежності *coincidentia oppositorum* – Бог і світ. Цю концепцію він уперше розвинув у своїй рецензії на згадану книгу Мар'яна Токаржевського. Обґрунтував, що конструкція "самороздвоєння абсолютного" дуже відчутна у тварному світі людської волі і зла, де шлях до абсолютного може лежати через людську трагедію смерть. Тоді він ще не підозрював, що його життєвий шлях, як і його опонента, завершиться трагічно. У 1939 році органи НКВС заарештували Токаржевського і звинуватили в антирадянській змові. Над ним і його однодумцями влаштували показовий процес, усіх засудили до смертної кари. 1 квітня 1941 року богослова Мар'яна Токаржевського етапували з Луцької в'язниці у невідомому напрямку. Відтоді сліди його загубилися. А в 1944 році мученицькою смертю загинув Юрій Липа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біографія Липи. Одеський період життя і діяльності // Юрій Липа. Збірник статей і матеріалів, приурочених 100-літньому ювілею / Упор. Іван Скрипник. – Івано-Франківськ, 2000.
2. Биховський Л. До проблематики життя і творчості Юрія Липи // Юрій Липа: голос доби і приклад чину. Збірник наукових праць / Відп. ред. Тарас Салига. – Львів, 2001.
3. Липа Юрій. Бій за українську літературу. – Варшава: Народний стяг, 1935.
4. Липа Ю. Твори. – Львів: Каменяр, 2011. – Т. 3.
5. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939.– К. : Вид-во Олени Теліги, 1999.
6. Сварник Г. Юрій Липа і Дмитро Донцов: крізь призму особистих і творчих взаємин // Юрій Липа: голос доби і приклад чину. Збірник наукових праць, відп. ред. Тарас Салига. – Львів, 2001. – С. 213).
7. Archiwum Dmytra Donsowa. Biblioteka Narodowa w Warszawie. – MF 82652. – S. 546).

Стаття надійшла до редакції 24.04.15

А. Г. Астафьев, д-р филол. наук, проф.
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченка, Киев

КОНЦЕПЦИЯ АБСОЛЮТА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЮРИЯ ЛИПЫ

В статье на принципе малоизвестной рецензии Юрия Липы на книгу польского теолога Марьяна Токаржевского "Сторож рассвета" обоснована концепция абсолюта в произведениях украинского писателя. По его убеждению, Бог не присутствует в мире, как утверждает Токаржевский. Бог находится в заданности и свободе мира, его можно найти в истине, добре, красоте и человеческой любви. Бог может действовать в духе и только через дух. Стремление к абсолюту чаще всего связано с человеческой драмой и трагедией. Так случилось на самом деле: органы НКВД за антисоветские взгляды уничтожили и Липу, и Токаржевского.

Ключевые слова: Бог, нация, литература, христианская любовь, миф, трагические оптимисты, преступление.

O. Astaf'ev, prof.
Institute of Philology, Taras Shevchenko University of Kyiv

CONCEPT OF ABSOLUTE IN YURI LIPA'S WORKS

The article based on the little-known Yuri Lipa's reference of the book of Polish theologian Marian Tokarzhevskiy "Caretaker Dawn" reviews the concept of absolute in works of Ukrainian writer. He believes that God is not present in the world as Tokarzhevskiy states, God is predetermined and is present in the freedom of the world, can be found in the truth, goodness, beauty and human love. God can act only through the spirit and in the spirit. The desire for the absolute is most frequently associated with human drama and tragedy. That is what happened in reality: PCIA destroyed Lipa and Tokarzhevskiy because of their anti-soviet views.

Key words: God, nation, Literature, Christian love, myth, tragic optimists crime.

УДК 821.162.1

С. Байдацька, канд. філол. наук
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

НАРАТИВНА КОНЦЕПЦІЯ РОМАНУ ЮЗЕФА ІГНАЦІЯ КРАШЕВСЬКОГО "ЧАРІВНИЙ ЛІХТАР"

Стаття присвячена особливостям наративу в романі "Чарівний ліхтар" Ю.І. Крашевського. Автор наукової розвідки детально досліджує композиційні, сюжетотворчі і образотворчі риси твору. Особливу увагу при аналізі тексту приділено концептові "подорож" і ролі художньої деталі в тексті твору.

Ключові слова: художня деталь, реалізм, наратив, сюжет, подорож.